

***ТАСЫМАЛДАУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ
КЕЗІНДЕ КӨЛІК ТҮРІН ТАҢДАУ***

Көлік құралдарын таңдауға келесі жағдайлар әсер етеді:

жүктің сипаты (салмағы, көлемі, консистенциясы);

Тапсырыс берушіге жүкті жеткізудің жеделдігі;

**ауа райы, климаттық және маусымдық жағдайларды ескере отырып, жөнелту және
межелі пункттердің орналасқан жері;**

жүк тасымалданатын қашықтық;

жүктің мәні;

**көлік коммуникацияларына жөнелту және жеткізу нүктелерінің орналасу жақындығы.
жіберілетін партиялардың саны;**

Көбінесе логистикалық тапсырмаларды көлікпен қамтамасыз ету әдістері келесі критерийлер бойынша бағаланады:

1. Тасымалдау шығындарының ең аз мөлшері (тасымалдаудың ең аз өзіндік құны немесе көлік қызметтеріне ең аз тарифтер).
2. Жолдағы тауардың ең аз уақыты (ең аз жеткізу уақыты).
3. Уақтылы жеткізбеу қаупінің минимумы (тасымалдау сенімділігі).
4. Көліктің тасымалдау қабілетінің максимумы (жүктің қажетті көлемін тасымалдау мүмкіндігі).
5. Кез-келген уақытта тасымалдауға дайындық және әртүрлі жағдайларда тасымалдауды қамтамасыз ету мүмкіндігі (Көлік қызметтерінің қол жетімділігі, олардың ауа-райы, климаттық, уақытша және кеңістіктік сипаттамалардан тәуелсіздігі).
6. Тасымалдау кезіндегі жүк шығынының ең аз мөлшері (тауардың сақталуы, оның тасымалдау және қайта тиеу операциялары кезіндегі шығыннан, бүлінуден, бүлінуден және талан-тараждан қорғалуы).

Кейбір жағдайларда жүк иесі тауарды тасымалдау әдісін таңдап, ол үшін ең маңызды өлшемге назар аударады.

Шығындарды бағалау барлық критерийлер үшін ғана емес, тасымалдау шығындарын есептеу үшін де мүмкін - Көлік қызметтерінің жеткіліксіз болуына немесе тасымалдау қуатының жеткіліксіздігіне және т. б. байланысты тасымалдау кезінде жүктің болжамды жоғалуына байланысты залалды бағалауға болады.

Мұндай қарастыру көліктік қамтамасыз ету әдісін таңдау критерийі ретінде бір индикаторды, атап айтқанда тауарларды жеткізуге байланысты шығындарды бөлуге әкеледі.

Шығындар деңгейіне толық құн тұжырымдамасына (Total Cost Concept) сәйкес ескеру қажет көптеген факторлар әсер етеді, мұнда логистикалық тізбектің жекелеген буындарының жұмысы шығындардың толық сомасы барынша аз болатындай етіп реттеледі.

Көлікпен қамтамасыз ету әдісін таңдауға әсер ететін факторлардың ішінде, аталғандардан басқа, мыналар қарастырылады:

1. Тасымалдаушының қаржылық тұрақтылығы.
2. Экспедициялық қызмет көрсету, жүкті жинақтау және жеткізу бойынша қосымша қызметтердің болуы.
3. Көлік құралдарының бағытының икемділігі.
4. Жолда жүкті бағыттау мүмкіндігі.
5. Көлік жұмысының тұрақтылығы.
6. Тасымалдаушы персоналының біліктілігі.
7. Байланыс құралдарының көмегімен жолдағы тауарлардың қозғалысын бақылау.
8. Тасымалдаудың тарифтік схемаларының икемділігі.
9. Жеткізуге өтінім беру тәртібі.
10. Көлік қызметтерінің сапасы.
11. Көлік құралдарының экологиялылығы.

Тасымалдаушыны таңдау кезінде әр нақты компания ескеретін факторлардың тізімі айтарлықтай өзгеруі мүмкін және бірнеше ондаған позицияға ие болуы мүмкін.

Көп өлшемді таңдау мәселесін шешудің кең таралған әдісі - ең маңызды индикаторды таңдау және қалған критерийлерге мәселелерді шешу шарттары бойынша шектеулер мәртебесін беру.

Логистикаға қатысты бұл мақсатты функция ретінде минималды көлік тарифтері бойынша жеткізу әдісін таңдауды білдіруі мүмкін, бірақ жүктің келу мерзімі белгіленген уақыттан кешіктірмей және тасымалдаушының тасымалданатын тауарлардың қауіпсіздігі үшін толық жауапкершілігі шартымен.

Мақсатты функцияның тұжырымдамасы және таңдалған шектеулер тасымалдау шарттары мен менеджерлердің қалауына байланысты әр түрлі болуы мүмкін.

Белгілі бір тасымалдау үшін оңтайлы көлік түрін таңдау кезінде негіз болып әртүрлі көлік түрлерінің (автомобиль, теміржол, теңіз, ішкі су, әуе және құбыр) сипаттамалары туралы ақпарат табылады.

Теміржол көлігі – жаппай жүктерді (тас көмір, кен, қара және түсті металдар, орман және құрылыс жүктері, минералды тыңайтқыштар және т.б.) алыс және орта қашықтыққа (әсіресе ендік бағытта), ал кірме жолдары бар кәсіпорындар арасында салыстырмалы түрде қысқа қашықтыққа тасымалдау. Жүктердің жаппай ағындары кезінде сәйкес келетін кәсіпорындар арасында теміржол кірме жолдарының болуы теміржол көлігін тиімді пайдалану аясын едәуір кеңейтеді, егер кірме жолдар болса, жүк айналымы шамалы болса да (35-40 мыңнан аз) орынды болады. жылына т).

Теңіз көлігі-сауда байланыстарын, шетелдік кеме жалдаушылардың жүктерін тасымалдауды және үлкен және кіші каботажда тасымалдауды қолдайтын елдерге экспорт және импорт бойынша жүктерді жеткізу үшін шетелге жүзуге

байланысты тасымалдар

Өзен көлігі-көліктің басқа түрлері жоқ аудандарда, сондай-ақ сол өзен жолдарында орналасқан өндіріс және тұтыну пункттері арасында тасымалдау; көліктің бір түрімен тасымалдаумен салыстырғанда олар тиімді болатын бағыттарда аралас қатынастарда тасымалдау.

Автомобиль көлігі-жүктерді өнеркәсіптік орталықтарда, елді мекендерде және ауыл шаруашылығы аудандарында тасымалдау, жүктерді магистральдық көліктің межелі пункттерінен магистральдық көлікке жеткізу және оларды алушыларға жеткізу; көлік түрлері арасында байланыстар болмаған кезде өндіріс пункттерінен тұтыну пункттеріне тасымалдау, экономикалық орындылығы шегінде тез бүлінетін және басқа да жүктерді тасымалдау, түйіндер ішінде контейнерлермен және ұсақ жөнелтілімдермен тасымалдау.

Әуе көлігі-өнеркәсіп орталықтары мен солтүстік аудандарға көкөністерді, жемістерді және басқа да тез бұзылатын өнімдерді, сондай-ақ бағалы жүктер мен поштаны жеткізу.

Құбыр көлігі-мұнай мен газды ірі кен орындарынан айдау, тұрақты және тұрақты жүк ағындары кезінде мұнай айдау өнімдерінің қозғалысы.

Тасымалдау кезінде көлік түрлерінің өзара іс-қимылына байланысты міндеттерді шешу логистикалық принциптерге негізделуі және ықтималды-белгісіз факторларды ескеруі тиіс.

Көлік процесстерінің, құбылыстардың, факторлардың ықтималды-белгісіз сипатын елемей "тар" жерлерді дұрыс анықтамауға және нәтижесінде ұсынылатын іс-шаралар тиімділігінің төмендеуіне әкелуі мүмкін.

Аралас тасымалдарды ұйымдастыру кезінде көліктің негізгі түрін айқындау кезінде алты негізгі фактор ерекшеленеді:

1. жеткізу уақыты;
2. тасымалдау шығындары;
3. жүкті жеткізу кестесін сақтау сенімділігі;
4. жіберу жиілігі;
5. қабілеті тасымалдауға әртүрлі жүктер;
6. жүкті аумақтың кез келген нүктесіне жеткізу қабілеті.

Жасалған таңдаудың дұрыстығы көліктің әртүрлі түрлеріндегі барлық шығыстарды ескере отырып, техникалық-экономикалық есептеулермен расталуға тиіс.

Фактор Вид транспорта	Время доставки	Частота отправления груза	Надежность соблюдения графика доставки	Способность перевозить разные грузы	Способность доставки груза в любую точку	Стоимость перевозки
ЖТ	3	4	3	2	2	3
МТ и РТ	4	5	4	1	4	1
АТ	2	2	2	3	1	4
ТТ	5	1	1	5	5	2
ВТ	1	3	5	4	3	5

1 – ең жақсы мән.